

Fylkesmannen i Oppland
Miljøvernnavdelingen

Revisjonsrapport – Lillehammer avløpsanlegg

Tidsrom for revisjonen: 28. – 29. november 2012	Lovgrunnlag:	Forurensningsloven
Tillatelsens dato: 18.12.2007	Arkivnr. tillatelse:	2007/862
Tlf.nr.: 41 46 13 49	Arkivnr. revisjon:	2012/6906
Anleggsnr*.: 0501.0033.01	Risikoklasse:	2

Kontaktperson virksomhet: **Marit Sveberg**

Revisjonsgruppe Fylkesmannen: **Tore Pedersen (revisjonsleder) og Knut Roland (revisor)**

* Refererer til forurensningsmyndighetenes database Forurensning

Rapportens innhold

Rapporten beskriver påviste avvik og anmerkninger gitt i forbindelse med revisjon etter forurensningsloven med forskrifter, samt tillatelsen av 18.12.2007. Tema for revisjonen er påvirkning av ytre miljø, jf. krav i tillatelse etter forurensningsloven og krav som følger av lover og forskrifter på dette området. Bedriftens internkontroll for å sikre oppfølging av krav til ytre miljø er sentral ved revisjonen.

Bakgrunn og hovedkonklusjon

Revisjonen avdekket ikke overskridelser av krav i tillatelsen av 18.12.2007.

Det er avdekket **1** avvik og gitt **3** anmerkninger.

Rapport godkjent dato: **21.1.2013**

Revisjonsleder: **Tore Pedersen**

Avdelingsdirektør: **Vebjørn Knarrum**

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Innhold

- 1. Innledning**
- 2. Dokumentunderlag**
- 3. Omfang**
- 4. Oppfølging etter revisjonen**
- 5. Vedtak om gebyr**
- 6. Avvik**
- 7. Anmerkinger**
- 8. Andre forhold**
- 9. Gjennomføring av tilsynet**
- 10. Deltakere**

1. Innledning

Varsel om revisjon ble sendt 24. oktober 2012. Revisjonen ble gjennomført 28. og 29. november 2012. Formøte ble holdt 20. november 2012 og sluttmøte ble holdt 10. desember 2012. Gjeldende tillatelse etter forurensningsloven er gitt av Fylkesmannen 18.12.2007.

Forsmålet med revisjonen er å undersøke:

- oppfølging av krav etter forurensningsloven med tilhørende forskrifter
- om det systematiske HMS-arbeidet fungerer tilfredsstillende når det gjelder ytre miljø

Dette omfatter undersøkelse av om:

- bedriftens internkontroll for ytre miljø er hensiktsmessig og dekkende
- aktiviteter utføres slik som beskrevet og omtalt
- bedriften når sine mål og driver sin virksomhet innenfor egne rammer og de rammer som myndighetene har satt

Revisjonen er gjennomført ved gransking av dokumenter, ved samtaler med personer i organisasjonen, og ved verifikasjon av at rutiner, prosedyrer og instruksjoner blir fulgt opp i praksis.

Rapporten beskriver avvik og anmerkninger og gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av virksomhetens miljøarbeid eller miljøstatus. Andre relevante forhold nevnes under pkt 8 *Andre forhold*. Funnene som omtales i rapporten beskriver situasjonen ved kontrolltidspunktet.

Offentlighet i forvaltningen

Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten, jf. offentlighetsloven. Kopi av rapporten sendes også til Gausdal og Øyer kommune.

Rapportens status

Rapporten har status som foreløpig. Dersom vi ikke får tilbakemelding om faktiske feil i rapporten innen 2 uker etter at rapporten er mottatt, er rapporten å anse som endelig.

Definisjoner:

- **Avvik:** Brudd på krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen
- **Anmerkning:** Forhold som ikke omfattes av definisjonen for avvik, men som tilsynsmyndighetene mener det er viktig å påpeke for å ivareta helse, miljø og sikkerhet

2. Dokumentunderlag

Dokumentunderlag for kontrollen med krav til driften:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften)
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Virksomhetens tillatelse etter forurensningsloven av 18.12.2007

Ellers har Fylkesmannen før revisjonen mottatt dokumentasjon fra bedriften om internkontrollen og relevante dokumenter angående organisering, anlegg, drift, målinger og utslipp. Ytterligere dokumentasjon er mottatt og gjennomgått ved revisjonen.

3. Omfang

Revisjonen har vurdert Lillehammer avløpsanlegg, det vil si både renseanlegget og avløpsnett. Tema for revisjonen var drift av renseanlegget, overløp, pumpestasjoner og ledningsnett, overholdelse av rensekravene og utslippsmålinger i henhold til krav i tillatelsen og kapittel 14 i forurensningsforskriften.

Alle områder innenfor § 5 annet ledd i internkontrollforskriften ble vurdert ved revisjonen.

Internkontrollen skal omfatte følgende:

- Kjennskap til regelverk, ansvar, opplæring og medvirkning i internkontrollen
- Målsettinger på miljøområdet, oppfølging av disse
- Risikokartlegging og -vurdering og oppfølging med handlingsplaner og gjennomføring av tiltak
- Avviksregistrering og -behandling og innføring av rutiner for å forbygge brudd på HMS-kravene
- Bedriftens interne oppfølging for å sikre at internkontrollen fungerer som forutsatt

Det kreves skriftlig dokumentasjon på de fleste områdene nevnt over.

4. Oppfølging etter revisjonen

Lillehammer kommune plikter snarest å rette opp de avvikene som er beskrevet i denne rapporten. For at Fylkesmannen skal kunne avslutte saken, må Lillehammer kommune **innen 5 uker etter at rapporten er mottatt**, sende en skriftlig bekreftelse som viser at avvikene er rettet. Dersom virksomheten mener det ikke lar seg gjøre å rette opp alle avvikene innen denne fristen må tilbakemeldingen inneholde en tidfestet handlingsplan som viser hvordan og når virksomheten vil rette opp avvikene. Virksomheten bes også om gjøre en vurdering av anmerkningen og aktuelle tiltak knyttet til dette.

Vi ber om at dere stiler svarbrevet eller e-post (postmottak@fmop.no) til Fylkesmannen i Oppland.

5. Vedtak om gebyr

Lillehammer avløpsanlegg er ved denne revisjonen plassert i gebyrsats 3, jf. Fylkesmannens varselbrev datert 24.10.2012. Dette betyr at dere skal betale **kr. 80 200,-** i gebyr for den gjennomførte revisjonen. Faktura med innbetalingsblankett vil bli ettersendt fra Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif).

Vedtaket om gebyr er hjemlet i forurensningsforskriftens § 39-8 om gebyr for revisjon (flerdagstilsyn). Gebyrets størrelse kan klages inn til Klima- og forurensningsdirektoratet (jf. forvaltningsloven § 28). Klagefristen er tre uker fra denne foreløpige rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Oppland.

Fylkesmannen viser for øvrig til forurensningsforskriftens kapittel 39 om innkreving av gebyr til statskassen.

6. Avvik

Det ble avdekket følgende avvik ved revisjonen:

Avvik 1: Risikovurderingen for avløpsanlegget er ikke tilfredsstillende

Avvik fra: Internkontrollforskriften § 4 første ledd og § 5 punkt 6

Kommentar:

Punkt 6 i internkontrollforskriften sier at virksomheten skal «kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene.» I tillegg til den overordnede ROS-analysen for kommunen er det utarbeidet en egen risikovurdering for selve renseanlegget. Ledningsnett, pumpestasjoner og overløp er ikke vurdert med egen risikovurdering.

Risikovurderingen av renseanlegget inneholder forslag til tiltak, men det er ikke nevnt hvem som har ansvar for oppfølging eller tidsfrister for gjennomføring. Muligheten for å etablere påslippavtaler er nevnt, men er ikke tatt med videre. Lillehammer kommune har ikke avtaler med virksomheter som har påslipp til avløpsanlegget.

Lillehammer kommune har flere sjøledninger, blant annet fra Vingrom og Vingnes. Sjøledningene er ikke vurdert spesifikt og det er heller ikke utarbeidet beredskapsplaner i forbindelse med eventuelle hendelser. Se også anmerkning 2 angående manglende mengdemåling.

Det er viktig at arbeidstakerne og deres representanter medvirker i utarbeidelsen av risikovurderingen.

7. Anmerkninger

Anmerkning 1: Lillehammer avløpsanlegg må planlegge for fremtidige klimaendringer

Klimaet er i endring og det er forventet en økning i mengde nedbør og intensitet av nedbør. Klimatilpasning er tatt opp som et viktig tema i kommuneplanens arealdel og medfølgende ROS-analyse, samt beskrevet i hovedplan fase 1. Det er viktig at disse føringene følges opp i det videre arbeidet. Kommunen bør blant annet innhente informasjon om forventet nedbørmengde for området og ta med dette i det videre arbeidet. Forventet nedbør kan f.eks. benyttes i en modellberegning for å se på forventet konsekvens i avløpsnett.

Anmerkning 2: Manglende mengdemåling inn og ut i overføringsledningen over Lågen/Mjøsa fra Vingnes

For å kunne redusere omfanget av brudd eller lekkasjer på en sjøledning, er det viktig at hendelsen oppdages på et tidlig tidspunkt. Dette kan gjøres ved å måle mengde inn og ut av ledningen. Hvis det er forskjell i mengden inn og ut bør det sendes en alarm til den som har vakt. Det er montert mengdemåling med alarm på overføringen fra Vingrom og overføringen fra Jørstadmoen til Fåberg, men ikke på overføringen fra Vingnes. Overføring fra Vingnes er også den eldste ledningen. Dette bør fremgå av en risikovurdering, jf. avvik 1.

Anmerkning 3: Fornyingsstakten av ledningsnett er lav

Med dagens investeringsnivå ligger fornyingsstakten av ledningsnett på i overkant av 200 år. I følge kommunen er det ønskelig å komme ned på rundt 100 år, som også er forventet levealder på ledningsnett. Dette er f.eks. et område som bør tas opp i en risikovurdering av avløpsanlegget, jf. avvik 1.

8. Andre forhold

Lillehammer kommune drifter avløpsanlegget gjennom to fagområder. VA-Tekniske anlegg håndterer renseanlegget og pumpestasjonene, mens VA-Forvaltning drift ledningsnett håndterer ledningsnettet. Vi har revidert Lillehammer avløpsanlegg samlet og skiller ikke på hvordan Lillehammer kommune har valgt å organisere VA-området når vi har skrevet avvik og anmerkninger.

Renseanlegget er det største i Oppland, og mottar avløp fra Lillehammer, Gausdal og Øyer, samt noe fra Sjusjøen i Ringsaker. Anlegget har over flere år kunnet vise til gode renseresultater for fosfor, organisk stoff og nitrogen. Lillehammer avløpsanlegg er et av fire anlegg i Norge som har krav om rensing av nitrogen.

Gjennom revisjonen har vi fått inntrykk av at Lillehammer kommune har satt i gang et overordnet arbeid med å forbedre styringsgrunnlaget innen VA-sektoren. Dette er gjort gjennom kommuneplanens arealdel med ROS-analyse for kommunen og nå gjennom å utarbeide en ny hovedplan for VA. Vi har forståelse for at dette er et tidkrevende arbeid, og det er viktig at forankring sikres før man gjennomfører større prosjekter.

Lillehammer kommune har avtaler med kommunene som fører avløp til Lillehammer avløpsanlegg. Avtalene mellom kommunene er gamle og bør oppdateres for å ta med bestemmelser om innhold i avløpsvannet, ikke kun baseres på mengde tilført vann.

Bemanningssituasjonen for VA-bransjen er en utfordring. Tilgangen på faglært VA-personell er begrenset, spesielt personer med ingeniørkompetanse. Lillehammer avløpsanlegg har gått gjennom en periode med utskifting av personell, men har nå, slik vi oppfatter situasjonen, tilstrekkelig bemanning for den daglige driften.

En viktig utfordring for Lillehammer avløpsanlegg vil være å redusere mengden fremmedvann inn på anlegget. Hvis mengden fremmedvann reduseres har anlegget kapasitet til å rense mer enn det gjør i dag. Dette er viktig i et fremtidig perspektiv for å kunne utvikle avløpsanlegget videre uten store utvidelser på renseanlegget for å kunne håndtere mer vann. Det er bra at kommunen jobber med lokal overvannshåndtering ved nyetableringer, men det er også viktig at det settes inn ressurser for sanering av gammelt ledningsnett.

9. Gjennomføring av tilsynet

Revisjonen omfattet følgende aktiviteter:

Formøte 20. november 2012

Det ble avholdt et forberedende møte med virksomheten der det ble orientert om bakgrunn og tema for revisjonen.

Samtaler og verifikasjoner 28. og 29. november 2012

Fylkesmannen hadde samtaler med i alt 8 ansatte i virksomheten. Dag en ble brukt til samtaler med personell fra VA-Tekniske anlegg. Den første dagen ble avsluttet med verifikasjon av Lillehammer renseanlegg. Dag to startet med verifikasjon av PK26 og et intelligent kumlokk, og fortsatte med samtaler med personell fra VA-Forvaltning drift ledningsnett.

Avsluttende møte 10. desember 2012

Fylkesmannen presenterte funn etter revisjonen, oppdelt i avvik og anmerkninger.

10. Deltakere

Oversikten viser hvem som har deltatt ved møter under revisjonen. Det er satt kryss ved de som har deltatt under møter og samtaler.

Navn	Funksjon	Formøte	Samtale	Sluttmøte
Fra virksomheten				
Lars Rudi	Tjenesteområdeleder kommunalteknikk og utemiljø	X	X	X
Marit Sveberg	Fagansvarlig VA-Tekniske anlegg	X	X	X
Thor Anders Johansen	Driftsingeniør VA-Tekniske anlegg	X	X	X
Rune Roterud	Driftsleder turnus-oppgaver VA-Tekniske anlegg	X	X	X
Anne Lise-Hårstad	Lab.tekniker VA-Tekniske anlegg	X	X	
Svein Arne Kristensen	Driftsoperatør VA-Tekniske anlegg	X	X	X
Stein Over Bergli	Prosessingeniør VA-Tekniske anlegg	X		X
Terje Larssen	Fagansvarlig VA-Forvaltning drift ledningsnett	X	X	X
Tore W. Larsen	Driftsleder VA-Forvaltning drift ledningsnett	X	X	X
Even Granlund	Driftsingeniør VA-Forvaltning drift ledningsnett	X		X
Fra Fylkesmannen				
Knut Roland	Revisor	X	X	X
Tore Pedersen	Revisjonsleder	X	X	X